

Jakub Janus

Katedra Makroekonomii
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Adrian Burda

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Łukasz Pokrywka

Studia Doktoranckie Wydziału Finansów
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Konsensus dotyczący polityki gospodarczej kraju na średnim poziomie rozwoju wśród ekonomistów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*

Streszczenie

Nagłe pojawienie się i rozprzestrzenianie kryzysu finansowego oraz wynikające z niego spowolnienie gospodarcze zrodziły potrzebę ponownego przemyślenia wielu kwestii dotyczących funkcjonowania gospodarki. Jednymi z najważniejszych problemów okazały się ekonomiczna rola państwa, a także sposób prowadzenia polityki gospodar-

* Autorzy dziękują wszystkim, którzy służyli swoją pomocą przy realizacji projektu: za poświęcony czas i przychylne przyjęcie ankiety kierownikom katedr, w których została ona przeprowadzona: Pani prof. dr hab. Irenie Pietrzyk, Pani prof. dr hab. Zofii Dach, Pani prof. dr hab. Bogumile Szopie, Pani prof. UEK dr hab. Krystynie Przybylskiej, Panu prof. dr. hab. Michałowi Gabrielowi

czej. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, jak kształtuje się poziom konsensusu dotyczący polityki gospodarczej kraju na średnim poziomie rozwoju wśród ekonomistów, pracowników Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (UEK). Odpowiedzi na to pytanie udzielono w oparciu o ankietę przeprowadzoną w sześciu katedrach UEK w maju i czerwcu 2011 r. W badaniu uwzględniono zagadnienia związane z polityką budżetową, pieniężną, społeczną, kursową, handlową i regulacyjną. W wyniku analizy odpowiedzi ankietowanych sformułowano wnioski dotyczące poziomu konsensusu w poszczególnych obszarach polityki gospodarczej oraz wskazano pola, na których panuje najwyższy poziom zgodności i największa rozbieżność opinii. Autorzy stwierdzają ogólny wysoki poziom konsensusu wśród badanych, odnotowują jednak wyraźny proces redefinicji poglądów na politykę makroekonomiczną państwa.

Słowa kluczowe: konsensus, opinie ekonomistów, kraje na średnim poziomie rozwoju, polityka gospodarcza, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

1. Wprowadzenie

*Nie istnieje ostateczna recepta na rozwiązanie
problemu organizacji życia gospodarczego*

Hyman Minsky (1919–1996)

Nagłe pojawienie się oraz rozprzestrzenianie kryzysu finansowego oraz wynikające z niego spowolnienie gospodarcze zrodziły potrzebę ponownego przemyślenia wielu kwestii dotyczących funkcjonowania gospodarki. Jednym z najważniejszych problemów okazała się ekonomiczna rola państwa i kształt polityki gospodarczej.

Wśród ekonomistów pojawiło się pytanie, czy kryzys gospodarczy nie oznacza również kryzysu w naukach ekonomicznych. Wiele dotychczasowych teorii załamało się. Odżyły nienowe spory i nierozwiązane dotąd kwestie ponownie stały się obszarami debaty. Niektórzy, jak N.G. Mankiw [2008], uważali, że kryzys wpłynie na wzrost zainteresowania bezpośrednią interpretacją dzieł wielkich ekonomistów. Inni, jak D. Colander [2009], jedyną szansę dostrzegali w całkowitej zmianie dotychczasowego paradygmatu rozwoju nauk ekonomicznych, a P. Krugman [2009] zapytał wprost: „jak ekonomiści mogli pomylić się tak bardzo?”. Zdaniem tego

Woźniakowi oraz wszystkim pracownikom, którzy zechcieli wziąć udział w badaniu. Szczególne podziękowania autorzy kierują do Pana prof. dr. hab. Andrzeja Wojtyny, opiekuna Koła Naukowego Makroekonomii i Gospodarki Światowej, którego wsparcie umożliwiło skuteczne przeprowadzenie badania ankietowego. Niniejszy artykuł nie powstałby bez Pana dr. Marka Dąbrowskiego, służącego autorom wszechstronną pomocą na każdym etapie realizacji projektu, oraz bez kreatywności i pomysłowości pozostałych członków KNMiGŚ. Odpowiedzialność za ostateczny kształt artykułu, jak i za wszystkie błędy powstałe na etapie przeprowadzania badania, ponoszą wyłącznie autorzy.

noblisty głoszone przed kryzysem powszechne przekonanie o sukcesie ekonomii w wyjaśnianiu zjawisk gospodarczych oraz formułowaniu skutecznych zaleceń pod adresem polityki gospodarczej nie wytrzymało konfrontacji z rzeczywistością.

Obszerny wątek najnowszej literatury przedmiotu jest poświęcony zmianom w zaleceniach względem polityki gospodarczej państwa wywołanym przez kryzys. O. Blanchard, G. Dell’Ariccia i P. Mauro [2010] stwierdzają, że kryzys obnażył wiele słabości przedkryzysowych ram prowadzenia polityki gospodarczej i zmusił władze do przemyślenia i wdrożenia reform zapobiegających wystąpieniu podobnych zdarzeń w przyszłości. W szczególności autorzy odnotowują potrzebę uwzględnienia większej liczby celów (poza poziomem inflacji i PKB), które powinny być realizowane w ramach polityki makroekonomicznej państwa. J. Sachs [2009] idzie o krok dalej i stwierdza, że obszary dotychczasowej debaty ekonomicznej: rynki finansowe i polityka makroekonomiczna nie będą decydowały o gospodarczej przyszłości. Zdaniem J. Sachsa nowe podejście do makroekonomii powinno mieć charakter strukturalny i uwzględniać przede wszystkim problemy ubóstwa, dostępu do żywności i edukacji oraz środowiska naturalnego.

Powyższe wydarzenia i opinie stanowiły motywację do przeprowadzenia ankiety mającej na celu pomiar stopnia zgodności wśród ekonomistów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Ze względów praktycznych zakres badania ograniczono do polityki gospodarczej kraju na średnim poziomie rozwoju, jakim jest Polska. Punkt drugi opracowania podsumowuje dotychczasowe badania nad zgodnością opinii wśród ekonomistów. Część trzecia przedstawia sposób konstrukcji ankiety, na podstawie której zostało przeprowadzone badanie, charakteryzuje próbę badawczą, miary konsensusu oraz zestawienie pytań i odpowiedzi respondentów. Część czwarta zawiera analizę i interpretację wyników przeprowadzonej ankiety w kilku przekrojach. W części podsumowującej wskazano kierunki dalszych badań.

2. Przegląd dotychczasowych badań

Problem badań na zgodnością opinii wśród ekonomistów jest obecny w zagranicznej literaturze, zwłaszcza amerykańskiej i angielskiej, od co najmniej trzydziestu lat. Pionierską pracą w tym zakresie był artykuł J. Kearla i współautorów [1979]. Autorzy zbadali poziom i obszary zgodności próby obejmującej 208 amerykańskich ekonomistów o różnym miejscu zatrudnienia i stopniu naukowym. Każdy z respondentów musiał ustosunkować się do 30 stwierdzeń. Do określenia konsensusu użyta została miara „relatywnej entropii”, używana w późniejszym okresie w większości opracowań tego typu, również w niniejszym badaniu. Wnioski płynące z badania wskazywały na ogólny konsensus w 23 na 30 zagad-

nień. Najwięcej rozbieżnych opinii rodziły pytania dotyczące makroekonomii, zwłaszcza te o charakterze normatywnym.

R. Alston, J. Kearl i M. Vaughn [1992] uaktualnili i rozszerzyli badanie z końca lat 70. Autorzy zachowali 21 z 30 pierwotnych stwierdzeń i dodali 9 nowych, nawiązujących do ówczesnych wydarzeń gospodarczych. Ogólne wnioski z badania J. Kearla i współautorów zostały potwierdzone – większa zgodność opinii dotyczyła empirycznie testowalnych zagadnień mikroekonomicznych.

Omawiane kwestie spotkały się także z zainteresowaniem badaczy europejskich. B. Frey i współautorzy [*Consensus...* 1984] powtórzyli prace Amerykanów na próbie ekonomistów pochodzących z Niemiec, Francji, Austrii i Szwajcarii. Co ciekawe, w całej próbie odnotowali brak ogólnego poziomu konsensusu. Dopiero po jej podziale na dwie podgrupy (Niemcy i Szwajcarię oraz Francję i Austrię) zarysowała się silna zbieżność poglądów. Ekonomiści z pierwszej grupy wykazali poglądy silnie zorientowane na rynek. Ekonomiści francuscy i austriaccy w większości opowiadali się za silną rolą państwa w gospodarce. Interesującym nurtem literatury przedmiotu są badania dotyczące konsensusu w różnych grupach osób zajmujących się zawodowo ekonomią. Przykładem mogą być badania przeprowadzone przez R. Whaplesa [1995] wśród historyków gospodarczych czy badania wśród nauczycieli przedmiotów ekonomicznych przeprowadzone przez D. Leeta i N. Langa [2010].

Najszerzej omawianym badaniem w ostatniej dekadzie jest studium przeprowadzone przez D. Fullera i D. Geide-Stevensona [2003]. Badanie to potwierdza wcześniejsze obserwacje o ogólnym wysokim poziomie konsensusu wśród amerykańskich ekonomistów. Na 44 stwierdzenia, do których ankietowani mieli określić swój stosunek, jedynie w wypadku czterech autorzy odnotowali całkowity brak zbieżności opinii. W porównaniu ze wcześniejszymi badaniami, autorzy uwypuklili przesunięcie w poziomie konsensusu. Dotyczyło to zwłaszcza zagadnień związanych z rynkiem pracy i bezrobociem, na które, zdaniem autorów, wpłynęły potwierdzone empirycznie teorie kojarzone z nową ekonomią keynesowską. Zaskakująco wysoki poziom konsensusu zaobserwowano w odniesieniu do kwestii międzynarodowych stosunków gospodarczych.

3. Konstrukcja ankiety, charakterystyka próby badawczej i miary konsensusu

Badanie zostało przeprowadzone z wykorzystaniem ankiety składającej się z 30 zdań twierdzących. Ankietowani zostali poproszeni o ustosunkowanie się do każdego z nich na podstawie własnej wiedzy i oceny sytuacji. Wybór ograniczono do trzech opcji: „zgadzam się”, „nie zgadzam się” i „zgadzam się z zastrzeżeniami”. W przypadku wyboru trzeciej odpowiedzi ankietowany był

proszony o krótkie sformułowanie swoich zastrzeżeń. Ponadto ankieta została uzupełniona o metryczkę pozwalającą określić płeć i staż pracy naukowej ankietowanego oraz fakt, czy oprócz pracy naukowej jest on związany z działalnością pozaakademicką.

Początkowym zamysłem autorów było powtórzenie wśród ekonomistów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie opisanego wcześniej, klasycznego badania J. Kearla i współautorów [1979]. W wyniku analizy pytań użytych w tym badaniu autorzy doszli do wniosku, że nie odpowiadają one potrzebom badania z dwóch powodów. Po pierwsze, duża część z nich straciła na aktualności w wyniku nowych badań teoretycznych i empirycznych. Po drugie, wszystkie pytania odnoszą się do specyfiki gospodarki amerykańskiej, a więc kraju gospodarczo zaawansowanego. W tej sytuacji uznano, że wartościowym wkładem byłoby przygotowanie autorskich pytań dotyczących węższego tematu: polityki gospodarczej kraju na średnim poziomie rozwoju.

Na etapie tworzenia zagadnień mających znaleźć się w ankiecie politykę gospodarczą kraju na średnim poziomie rozwoju podzielono na sześć sfer: fiskalną, monetarną, kursową, społeczną, regulacyjną i handlową. Następnie do każdej z nich dobrano średnio pięć zagadnień szczegółowych – stwierdzeń, do których odnosili się ankietowani. Wszystkie stwierdzenia (opatrzone numeracją zgodnie z kolejnością w ankiecie) przedstawione zostały w tabeli 1. Po sporządzeniu wstępnej wersji ankiety wykonano badanie pilotażowe, mające na celu wyeliminowanie potencjalnych błędów w zasadniczej części badania. Ankieta została przeprowadzona wśród ekonomistów pracujących w Biurze Analiz Makroekonomicznych Banku Pekao SA dzięki uprzejmości głównego ekonomisty Banku Marcina Mrowca. Realizacja badania pilotażowego pozwoliła na weryfikację zawartości ankiety i dookreślenie pytań, które okazały się nieprecyzyjnie sformułowane.

Główne badanie zostało przeprowadzone w maju i czerwcu 2011 r. w sześciu katedrach Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Do próby wybrano cztery Katedry z Wydziału Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych: Makroekonomii, Mikroekonomii, Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych (MSG) i Teorii Ekonomii. Dodatkowo ankietę skierowano do Katedry Ekonomii na Wydziale Finansów oraz Katedry Ekonomii Stosowanej na Wydziale Towaroznawstwa. Według stanu z maja 2011 r. w wymienionych katedrach pracowało 63 pracowników. Na ankietę odpowiedziało 39 z nich, co oznacza średnią responsywność na poziomie 61,9%, którą należy uznać za satysfakcjonującą¹.

¹ Y. Baruch [1999], porównując 175 ankiet o charakterze naukowym przeprowadzonych w latach 1975–1995, odnotowuje średnią stopę zwrotu równą 55,6% z odchyleniem standardowym równym 19,7 punktów procentowych. Warto zaznaczyć, że w niniejszym badaniu najwyższą stopą zwrotu charakteryzuje się Katedra Makroekonomii, w której na ankietę odpowiedziało 11 z 12 pracowników (91,7%).

Tabela 1. Zestawienie wyników ankiety i określenie miar konsensusu

Treść stwierdzenia	P / N	Wyniki			Miary konsensusu				Konsensus			
		zgadzają się (1)	nie zgadzają się (2)	zgadzają się z zastrzeżeniami (3)	entropia	test χ^2 (<i>p-val.</i>)	HHI	udział procentowy				
								(1)		(2)	(3)	
Polityka fiskalna												
2	N	31	6	2	39	0,567	0,00	0,66	79,5	15,4	5,1	wysoki
30	N	30	8	1	39	0,565	0,00	0,63	76,9	20,5	2,6	wysoki
7	N	5	27	6	38	0,729	0,00	0,55	13,2	71,1	15,8	istotny
28	P	24	13	2	39	0,744	0,00	0,49	61,5	33,3	5,1	średni
13	N	25	8	5	38	0,792	0,00	0,49	65,8	21,1	13,2	średni

Polityka pieniężna													
20	W czasie recesji stymulowanie gospodarki przez obniżkę podatków jest bardziej efektywne niż poprzez zwiększenie wydatków i transferów	P	21	15	3	39	0,818	0,00	0,44	53,8	38,5	7,7	niski
19	Ustalając poziom stóp procentowych, władze monetarne powinny brać pod uwagę kształtowanie się cen aktywów	N	28	9	1	38	0,603	0,00	0,60	73,7	23,7	2,6	wysoki
6	W krótkim okresie dezinflacja wiąże się najczęściej ze wzrostem bezrobocia	P	17	20	2	39	0,780	0,00	0,46	43,6	51,3	5,1	średni
8	Bank centralny powinien zwiększać podaż pieniądza w stałym rocznym tempie	N	6	25	8	39	0,817	0,00	0,48	15,4	64,1	20,5	średni
14	Władze monetarne powinny podnosić poziom stóp procentowych w reakcji na inflację wywołaną wzrostem cen surowców na rynku światowym	N	8	25	5	38	0,792	0,00	0,49	21,1	65,8	13,2	średni
5	Strategia bezpośredniego celu inflacyjnego jest najefektywniejszym sposobem prowadzenia polityki pieniężnej	P	19	16	4	39	0,864	0,01	0,42	48,7	41,0	10,3	niski
Polityka społeczna													
26	Aktywna polityka rynku pracy (np. szkolenia dla bezrobotnych) powinna być dofinansowywana kosztem biernych form pomocy bezrobotnym (np. zasiłków)	N	30	3	6	39	0,626	0,00	0,62	76,9	7,7	15,4	wysoki
21	Wysokie świadczenia socjalne dla bezrobotnych zniechęcają do pracy i podwyższają naturalną stopę bezrobocia	P	37	0	2	39	0,185	0,00	0,90	94,9	0,0	5,1	wysoki

cd. tabeli 1

	Treść stwierdzenia	P / N	Wyniki			Miary konsensusu					Konsensus		
			zgadzam się (1)	nie zgadzam się (2)	zgadzam się z zastrzeżeniami (3)	n	entropia	test χ^2 (p-val)	HHI	udział procentowy			
										(1)		(2)	(3)
15	Mieszany system emerytalny (połączenie filarów: kapitałowego i reparycyjnego) jest narażony na niższe ryzyko niż czysty system reparycyjny	P	27	6	3	36	0,657	0,00	0,60	75,0	16,7	8,3	wysoki
17	Restrykcyjne prawo pracy zwiększa naturalną stopę bezrobocia	P	25	10	2	37	0,707	0,00	0,53	67,6	27,0	5,4	istotny
9	Powszechnie korzystanie z elastycznych form zatrudnienia trwale obniża poziom bezrobocia	P	24	15	0	39	0,607	0,00	0,53	61,5	38,5	0,0	istotny
25	Prywatyzacja jest efektywnym sposobem wykorzystania istniejącego majątku w każdym sektorze gospodarki	P	12	18	8	38	0,952	0,14	0,37	31,6	47,4	21,1	brak
Polityka kursowa													
3	Dla gospodarki otwartej na średnim poziomie rozwoju najkorzystniejsze jest utrzymywanie płynnego kursu walutowego	P	28	4	7	39	0,710	0,00	0,56	71,8	10,3	18,0	istotny
18	Przy decyzjach dotyczących polityki kursowej powinno się uwzględnić strukturę zadłużenia krajowych przedsiębiorstw i gospodarstw domowych	N	24	11	3	38	0,773	0,00	0,49	63,2	29,0	7,9	średni

4	Kraje o systemie płynnego kursu walutowego powinny wykorzystywać swoje rezerwy walutowe w celu niwelowania niekorzystnych wahań kursowych	N	15	14	8	37	0,969	0,31	0,35	40,5	37,8	21,6	brak
12	Dla gospodarki otwartej, na średnim poziomie rozwoju, korzystne jest przy-stąpienie do unii walutowej (korzyści w długim okresie przeważają nad kosztami)	P	15	16	8	39	0,963	0,23	0,36	38,5	41,0	20,5	brak
Polityka handlowa													
24	Protekcjonistyczna polityka handlowa zwykle zmniejsza ogólny dobrobyt społeczny	P	26	8	5	39	0,782	0,00	0,50	66,7	20,5	12,8	istotny
1	Tymczasowy protekcjonizm w handlu zagranicznym (np. ochrona raczku-jących gałęzi przemysłu) jest uzasadniony i korzystny dla gospodarokrajów na średnim poziomie rozwoju	P	25	9	5	39	0,807	0,00	0,48	64,1	23,1	12,8	średni
11	Handel międzynarodowy artykułami rolnymi powinien podlegać bardziej restrykcyjnym regulacjom niż handel artykułami przemysłowymi	N	15	22	2	39	0,767	0,00	0,47	38,5	56,4	5,1	średni
22	Wysoki deficyt na rachunku obrotów bieżących ma negatywny wpływ na rozwijającą się gospodarkę	P	18	16	5	39	0,897	0,02	0,40	46,2	41,0	12,8	brak
Polityka regulacyjna													
16	Przewaga kapitału zagranicznego na krajowym rynku finansowym jest neutralna dla stabilności krajowego systemu finansowego	P	5	30	3	38	0,595	0,00	0,65	13,2	79,0	7,9	wysoki

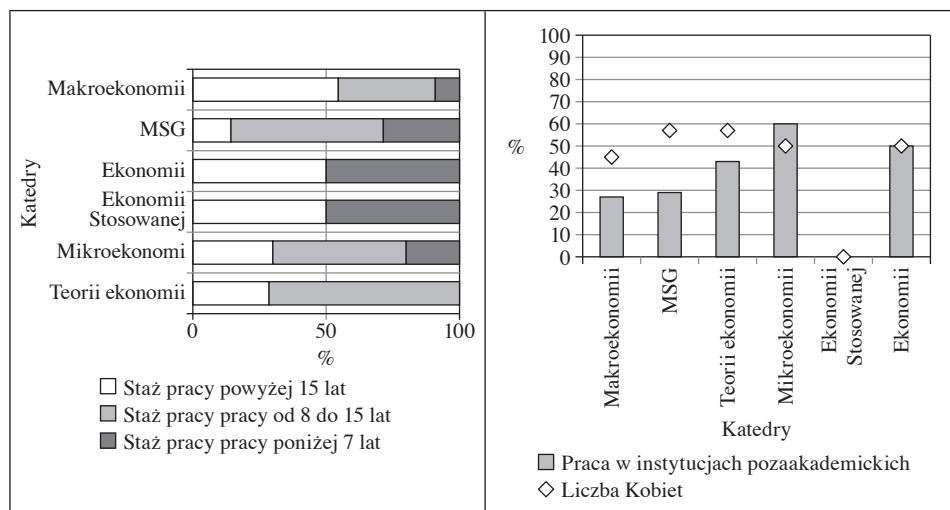
cd. tabeli 1

Treść stwierdzenia	P / N	Wyniki			Miary konsensusu				Konsensus			
		zgadzam się (1)	nie zgadzam się (2)	zgadzam się z zastrzeżeniami (3)	n	entropia	test χ^2 (p-val)	HHI		udział procentowy		
						(1)	(2)	(3)				
29	P	12	22	2	36	0,754	0,00	0,49	33,3	61,1	5,6	średni
23	P	16	20	3	39	0,824	0,00	0,44	41,0	51,3	7,7	niski
10	N	11	22	6	39	0,881	0,01	0,42	28,2	56,4	15,4	niski
27	N	18	13	7	38	0,940	0,09	0,38	47,4	34,2	18,4	brak

Uwaga: poziomy konsensus: brak, niski, średni, istotny, wysoki; numery stwierdzeń jak w ankiecie; P – stwierdzenie pozytywne, N – stwierdzenie negatywne.

Źródło: opracowanie własne.

Próba badawcza okazała się zróżnicowana pod kilkoma względami. Cztery większe Katedry (Makroekonomii, Mikroekonomii, MSG i Teorii Ekonomii) wykazują różną liczbę pracowników w przekroju stażu pracy. Uwagę zwraca Katedra MSG, w której blisko 25% ekonomistów posiada staż pracy poniżej 7 lat. Grupa ta nie występuje w ogóle w Katedrze Teorii Ekonomii, gdzie ponad 75% ekonomistów pracuje naukowo od 8 do 15 lat. Najwyższym udziałem osób o stażu pracy powyżej 15 lat cechuje się Katedra Makroekonomii. Wskaźnik ten przyjmuje najniższą wartość dla katedry MSG. Najwyższym odsetkiem osób pracujących w instytucjach pozaakademickich charakteryzuje się Katedra Mikroekonomii (60%). Wskaźnik ten jest najniższy dla Katedry Makroekonomii (27%). Udział kobiet w próbie badawczej kształtuje się w przedziale 45–57%, z wyjątkiem Katedry Ekonomii Stosowanej, w której w badaniu nie wzięła udziału żadna kobieta (rys. 1).

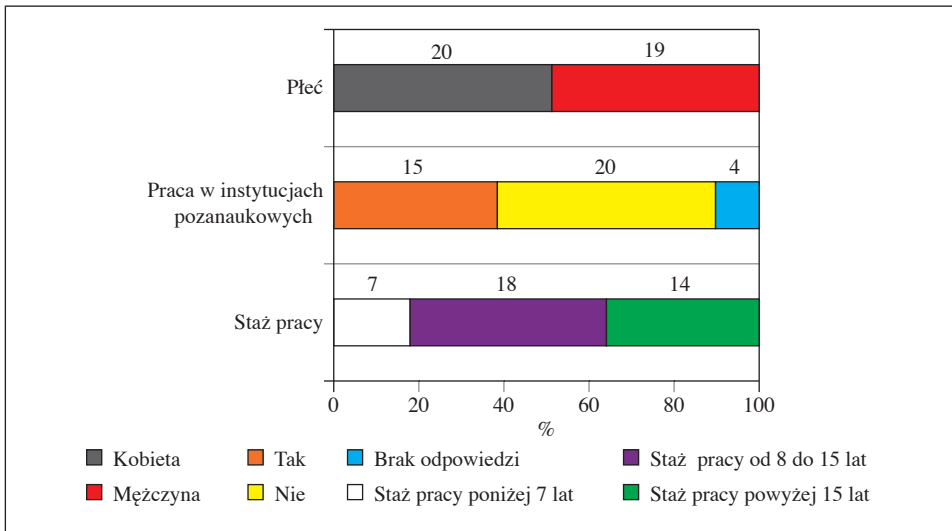
Rys. 1. Charakterystyki ankietyowanych w podziale na katedry

Źródło: opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę zbiorcze charakterystyki próby badawczej, liczba kobiet i mężczyzn, którzy odpowiedzieli na ankietę, jest niemalże zbilansowana. Około 40% respondentów deklaruje pracę w instytucjach pozanaukowych, a więc na ich osąd w sprawach gospodarczych mogą wpłynąć również doświadczenia związane z dodatkową pracą zawodową. Zgodnie z oczekiwaniami, najliczniejszą grupę respondentów stanowią ekonomiści o stażu pracy z przedziału od 8 do 15 lat. Grupa pracowników o stażu ponadpiętnastoletnim dwukrotnie przewyższa grupę ekonomistów o najkrótszym stażu pracy (rys. 2).

Jedną z kluczowych kwestii dotyczących przeprowadzania badań nad konsensem w ekonomii jest dobór odpowiednich miar pozwalających określić poziom zgodności ankietowanych w odniesieniu do danego stwierdzenia. Bazując na przedstawionej uprzednio literaturze przedmiotu, zdecydowano się zastosować trzy miary używane we wcześniejszych badaniach i dodać do nich powszechnie znany, lecz rzadko używany w tym kontekście indeks. Warto zaznaczyć, że żadna z tych miar nie jest doskonała i posiada obciążenia, dlatego łączne ich zastosowanie minimalizuje ryzyko pomyłki przy ocenie konsensusu. Pomiaru stopnia konsensusu dokonano na podstawie następujących wskaźników:

- procentowego udziału odpowiedzi w danej kategorii („zgadzam się”, „nie zgadzam się”, „zgadzam się z zastrzeżeniami”),
- testu zgodności,
- względnej entropii,
- indeksu Herfindahla-Hirschmana (HHI).

Rys. 2. Charakterystyki zbiorcze respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Udział odpowiedzi w danej kategorii jest najprostszą miarą konsensusu. Za D. Leetem i N. Langiem [2010] przyjęto, że konsensus może być stwierdzony, jeśli ponad dwie trzecie respondentów wybrało jedną z odpowiedzi. Test zgodności χ^2 jest jednym z najczęściej stosowanych testów nieparametrycznych. W niniejszym badaniu został użyty w celu sprawdzenia, czy rozkład odpowiedzi ankietowanych na dane pytanie jest rozkładem jednostajnym. Hipotezę zerową

sformułowano więc jako stan, w którym każda z trzech odpowiedzi otrzymała taką samą liczbę głosów (np. wśród 39 respondentów po 13). Odrzucenie hipotezy zerowej na poziomie istotności równym 0,01 uznano za przejaw istnienia konsensusu². Wartości *p-value* przekraczające 0,01 interpretowano więc jako jedną z miar wskazujących na brak konsensusu.

Wiele z przeprowadzonych do tej pory badań nad konsensem bazuje na mierze entropii. Entropia jest fizyczną miarą nieuporządkowania układu, która przyjmuje wartości z zakresu od 0 do 1. Na potrzeby badania entropia wynosząca 1 oznaczałaby absolutny brak konsensusu, a wynosząca 0 wskazywałaby, że wszyscy ankietowani zaznaczyli jedną odpowiedź³. D. Fuller i D. Geide-Stevenson [2003] wskazują, że entropia nie jest miarą liniową, co rodzi pewne komplikacje przy jej interpretacji. Za wspomnianymi autorami przyjęto, że wartość entropii poniżej 0,7 wskazuje na istnienie konsensusu.

Czwartą z użytych miar jest indeks Herfindahla-Hirschmana (HHI), szeroko używana miara koncentracji. Znormalizowany indeks HHI przyjmuje wartość 1 w przypadku, gdy wszystkie odpowiedzi ankietowanych byłyby oddane na jedną odpowiedź (całkowity konsensus), a $1/n = 1/3$ przy równomiernym rozkładzie odpowiedzi⁴. Nie istnieją jednoznaczne przedziały, za pomocą których można by jednoznacznie ustalić koncentrację odpowiedzi [Kelly 1981]. Na potrzeby badania przyjęto, że wartości powyżej 0,45 wskazują na istnienie konsensusu.

W przypadku gdy żadna z powyższych miar nie znalazła się na zakładanym poziomie, stwierdzono brak konsensusu. Z drugiej strony, gdy realizacje wszystkich czterech miar spełniły narzucone kryteria, poziom konsensusu uznano za wysoki. Dodatkowo, wprowadzono trzy pośrednie poziomy zgodności ankietowanych. Za niski stopień zgodności opinii uznano sytuację, w której tylko jedna z miar wskazywała na jej istnienie, za średni – dwie, a istotny – trzy.

² W teście wykorzystano statystykę daną $\chi^2 = \sum_{i=1}^n \left(\frac{O_i - E_i}{\sigma_i} \right)^2$, gdzie O_i to wartość rzeczywista, E_i to wartość odpowiadająca rozkładowi jednorodnemu, σ_i to odchylenie standardowe od średniej liczby odpowiedzi.

³ Entropię określono jako $H(Z) = -\sum_{i=1}^n P_i \log_2 P_i$, gdzie P_i to odsetek odpowiedzi na jedną z trzech opcji. Ponieważ $H(Z)$ osiąga swoje maksimum, jeśli frakcje P_i są sobie równe, to $H_{\max}(Z) = \log_2 n$, przy czym $n = 3$ (liczba wariantów odpowiedzi). Wskaźnik względnej (relatywnej) entropii wykorzystany przy pomiarze konsensusu równy jest $\varpi = \frac{H(Z)}{H_{\max}(Z)}$.

⁴ Indeks HHI dany jest wzorem $HHI = \sum_{i=1}^n P_i^2$, gdzie P_i to frakcja odpowiedzi na jedną z trzech opcji.

4. Analiza i interpretacja wyników ankiety

4.1. Uwagi ogólne

Dla kompleksowej oceny zgodności poglądów pracowników naukowych szczególnie istotne jest zbadanie konsensusu w poszczególnych sferach polityki gospodarczej. Pozwala to określić, w których obszarach gospodarki ekonomiści na ogół się zgadzają, a w których prowadzą ostre spory. Równie istotne jest zbadanie poziomu konsensu w kwestiach pozytywnych i normatywnych. Ekonomiści mogą bowiem w znacznie większym stopniu zgadzać się co do pewnych prawidłowości w ekonomii niż co do zaleceń odnoszących się do prowadzenia polityki gospodarczej. Oczywiście analiza nie byłaby kompletna, gdyby poprzestać wyłącznie na skomentowaniu rezultatów ilościowych. Interesujące i ważne wnioski o poglądach ekonomistów zawierają również zastrzeżenia dopisywane przez ankietowanych w przypadku, gdy odpowiadając na dane stwierdzenie, zaznaczyli oni wariant „zgadzam się z zastrzeżeniami”.

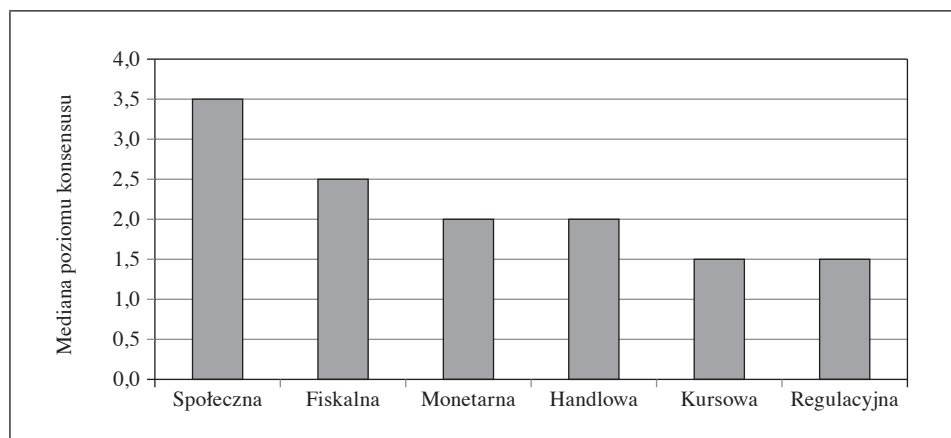
Analizując poziom konsensusu w rozbiciu na poszczególne sfery polityki gospodarczej oraz na zagadnienia pozytywne i zalecenia normatywne, opierano się zarówno na medianie (jako mierze wartości przeciętnej⁵) poziomu konsensusu w wybranej grupie pytań, jak i na udziale pytań o określonym poziomie konsensusu w ogólnej liczbie pytań w danej grupie. Szczegółowe wyniki analiz oraz określenie zaklasyfikowania poszczególnych pytań do wybranych sfer polityki gospodarczej, a także określenie pytań jako normatywnych bądź pozytywnych przedstawiono w tabeli 1.

4.2. Poziom konsensusu w sześciu sferach polityki gospodarczej

Chociaż ogólny poziom konsensusu (mierzony medianą poziomów konsensusu dla wszystkich pytań) jest umiarkowany, to w poszczególnych sferach polityki gospodarczej wykazuje on duże zróżnicowanie. Zdecydowanie najwyższa zbieżność poglądów dotyczy polityki społecznej i rynku pracy. Poziom przeciętnego konsensusu w tej sferze należy określić jako między istotnym a wysokim (mediana 3,5). Aż wśród połowy (trzech) stwierdzeń z tej grupy występuje wysoki poziom zgodności opinii. Ankietowani ekonomiści zgodnie twierdzili, że „wysokie świadczenia socjalne zniechęcają do pracy i podwyższają naturalną stopę bezrobocia”, a rząd powinien dofinansowywać aktywną politykę rynku pracy kosztem zasiłków. Ponadto, co interesujące w kontekście niedawnych dyskusji nt. rewizji reformy emerytalnej w Polsce, ankietowani przyznali, że „mieszany system emerytalny,

⁵ Ze względu na to, że skala, na której określono poziom konsensusu, jest skalą porządkową, jedyne dopuszczalne miary wartości przeciętnej, jakie mogą zostać użyte, to mediana i modalna.

narażony jest na niższe ryzyko niż czysty system repartycyjny”. Na ogół również w pozostałych stwierdzeniach dotyczących rynku pracy ankietowani wykazali istotną zgodność, zalecając wolnorynkowe podejście do rynku pracy. Poziom konsensusu w sześciu sferach polityki gospodarczej przedstawiono na rys. 3.

Rys. 3. Poziom konsensusu w sześciu sferach polityki gospodarczej

Źródło: opracowanie własne.

Aż taka wysoka zbieżność opinii najprawdopodobniej ma kilka źródeł. Po pierwsze, liczne badania empiryczne, w szczególności te przeprowadzone w ramach OECD, dość jednoznacznie wskazywały na negatywny wpływ nadmiernej ochrony zatrudnienia, wysokich zasiłków socjalnych czy wczesnego przechodzenia na emeryturę na poziom zatrudnienia. Po drugie, przy niskim poziomie kapitału społecznego w Polsce (podobnie jak w innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej) hojna polityka społeczna wydaje się dość ryzykownym rozwiązaniem (choćby ze względu na wysoki poziom nadużyć). Jedynie problematyka prywatyzacji i tego, czy jest ona efektywnym sposobem gospodarowania majątkiem w każdym sektorze gospodarki, wzbudziła silniejsze kontrowersje.

Najniższy poziom zgodności opinii, na poziomie pomiędzy niskim a średnim (mediana równa 1,5), dotyczył zaś polityki kursowej i polityki regulacyjnej. W kwestii polityki kursowej w przypadku żadnego z twierdzeń zawartych w ankiecie nie odnotowano wysokiego poziomu konsensusu. W tej grupie znalazło się też także stwierdzenie dotyczące korzyści z przystąpienia gospodarki otwartej na średnim poziomie rozwoju do unii walutowej (w przypadku Polski – do strefy euro). Wynik ten nie może dziwić ze względu zarówno na aktualny stan debaty publicznej na ten temat, jak i duże kontrowersje, jakie wzbudzają kwestie polityki kursowej wśród ekonomistów. Kryzys zadłużenia w strefie euro uwypuklił

problemy, jakie wiążą się z funkcjonowaniem w unii walutowej, w szczególności w przypadku gospodarek charakteryzujących się nie zrównoważonymi finansami publicznymi oraz relatywnie wysoką inflacją.

W kwestii polityki regulacyjnej najwięcej kontrowersji wzbudziło stwierdzenie o szkodliwej roli monopolu i oligopolu w każdych warunkach gospodarczych (ankietowani w komentarzach podkreślali m.in. wątpliwości związane z tzw. monopolami naturalnymi). Również w głośnych po ostatnim kryzysie finansowym kwestiach związanych z nadzorem nad rynkami finansowymi (dotyczących ograniczania dostępu do kredytów walutowych przez nadzór oraz struktury instytucjonalnej nadzoru) wśród ankietowanych panuje niski stopień konsensusu. Ankietowani jednak zgodnie (wysoki poziom konsensusu) przyznali, że przewaga kapitału zagranicznego na krajowym rynku finansowym nie jest obojętna dla stabilności systemu finansowego.

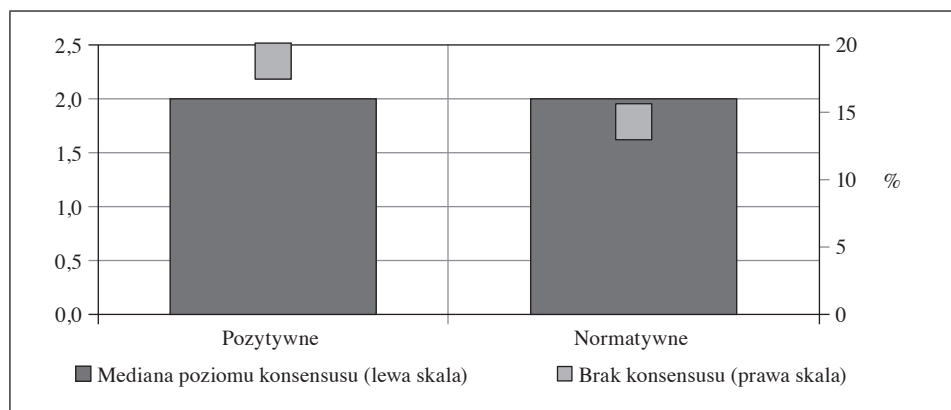
W pozostałych sferach polityki gospodarczej poziom konsensusu można określić jako średni (polityka monetarna, handlowa – mediana poziomu konsensusu równa 2), a w przypadku polityki fiskalnej – jako pośredni między średnim a istotnym. Oczywiście występowały znaczące różnice w przypadku poszczególnych stwierdzeń. W sferze polityki monetarnej największa zgodność (wysoki poziom konsensusu) występowała w kwestii tego, że „bank centralny powinien uwzględniać ceny aktywów przy ustalaniu poziomu stóp procentowych”. Na taką zgodność poglądów mogły wpłynąć doświadczenia z ostatniego kryzysu finansowego, jak też najnowsze badania empiryczne (np. [De Grauwe 2010]). Najwięcej wątpliwości wzbudziła zaś kwestia bezpośredniego celu inflacyjnego jako najefektywniejszej reguły polityki pieniężnej (niski poziom konsensusu). Jest to również pokłosie kryzysu, gdyż przed jego wystąpieniem banki centralne (*explicite* lub *implicit*) gremialnie przyjmowały tę strategię, wierząc w jej skuteczność (podobny pogląd dominował w głównym nurcie ekonomii). Obecnie ta kwestia wzbudza jednak wiele kontrowersji wśród ekonomistów, wyniki uzyskane na UEK wpisują się więc w ogólnoświatowe tendencje.

W sferze polityki fiskalnej wysoka zgodność (wysoki poziom konsensusu) cechowała twierdzenia dotyczące reguł fiskalnych. Z jednej strony ankietowani zgodzili się, że reguły fiskalne powinny znacząco ograniczać możliwość podejmowania dyskrecjonalnych działań, w przypadku krajów wchodzących w skład unii walutowej powinny zaś uwzględniać zróżnicowanie gospodarek krajów członkowskich. Ponadto badani byli w istotnym stopniu zgodni (istotny poziom konsensusu) w twierdzeniach odnoszących się do polityki fiskalnej krajów na średnim poziomie rozwoju w całym cyklu koniunkturalnym. W czasach *prosperity* powinny one generować wręcz nadwyżkę budżetową (którą można wykorzystać w okresie niskiej dynamiki), jednakże nie powinny one stabilizować wahań koniunktury poprzez politykę fiskalną kosztem wzrastającego długu publicznego.

Najwięcej kontrowersji wzbudziło natomiast stwierdzenie co do wyższej efektywności stymulowania gospodarki w okresie recesji dokonywanej poprzez obniżkę podatków niż przez zwiększenie wydatków publicznych (52% i 38%).

4.3. Konsensus w pozytywnym i normatywnym podejściu do polityki gospodarczej

Poprzednie badania konsensusu ekonomicznego wykazały, że poziom konsensusu może być zróżnicowany nie tylko w odniesieniu do poszczególnych sfer polityki gospodarczej, ale również wobec stwierdzeń pozytywnych i normatywnych. W szczególności poprzednie badania wskazywały na wyższą zgodność badanych co do stwierdzeń pozytywnych niż do zaleceń normatywnych. Łatwiej jest się zgodzić co do istnienia pewnych zjawisk i prawidłowości, które często są możliwe do weryfikacji empirycznej, niż uzgodnić konkretne rekomendacje dla polityki gospodarczej. W podejściu normatywnym do ekonomii mogą się bowiem ujawniać nie tylko spory co do faktów, ale również co do celów (np. różne kryteria dobrobytu, których maksymalizacja wymaga odmiennych działań i nie da się ze sobą pogodzić).

Rys. 4. Konsensus w pozytywnym i normatywnym podejściu do polityki gospodarczej

Źródło: opracowanie własne.

W niniejszym badaniu nie zaobserwowano jednak podobnych prawidłowości. Przeciętny poziom konsensusu zarówno w grupie stwierdzeń pozytywnych, jak i normatywnych był średni (mediana równa 2). Co więcej, to w pierwszej grupie (pozytywnej) pojawiło się więcej tez, co do których nie ma konsensusu wśród badanych (18,8% stwierdzeń w porównaniu z 14,3% w grupie normatywnej). Zdań, co do których występował wysoki poziom konsensusu, było tyle samo zarówno w grupie stwierdzeń pozytywnych, jak i normatywnych (rys. 4). Te odmienności

w porównaniu z poprzednimi badaniami mogą wynikać z faktu, że wiele stwierdzeń pozytywnych niejako implikuje zalecenia normatywne.

Przykładowo, jeżeli ankietowany zgodził się ze stwierdzeniem, że „nadzór finansowy jest efektywniejszy, gdy kompetencje nadzorcy przynależą bezpośrednio bankowi centralnemu niż w przypadku rozdzielania tych instytucji”, to prawie na pewno zgodziłby się również z normatywnym stwierdzeniem, że „nadzór finansowy powinien bezpośrednio podlegać bankowi centralnemu”. Ponadto zarówno stwierdzenia pozytywne, jak i normatywne miały pewien wymiar uniwersalny, odnosząc się do ogólnych prawidłowości gospodarczych, czasem zawężanych do gospodarek na średnim poziomie rozwoju. Nie odnosiły się zaś *explicite* do obecnej sytuacji Polski czy też jakiegokolwiek innego kraju. Najgorętsze spory dotyczą zaś rekomendacji odnoszących się do polityki gospodarczej w konkretnej gospodarce i w określonym czasie. Całkiem prawdopodobne, że wspomniany już ankietowany na stwierdzenie, że „nadzór finansowy w Polsce powinien powrócić pod władztwo NBP”, odpowiedziałby przecząco, argumentując to relatywnie dobrym działaniem KNF w okresie kryzysu.

Aby przekonać się, czy powyższe przyczyny rzeczywiście wyjaśniają brak zróżnicowania między odpowiedziami pozytywnymi a normatywnymi w ankiecie, należałoby jednak przeprowadzić dalsze badania.

4.4. Obszary najwyższej zgodności i największej rozbieżności poglądów

Niniejsze badanie odróżnia od opisanych na początku opracowania pierwotnych wzorów między innymi to, że prócz możliwości wyboru odpowiedzi „zgadzam się z zastrzeżeniami”, respondenci byli proszeni o wskazanie zastrzeżeń. Celem takiego zabiegu było zdobycie możliwie największej ilości informacji i dzięki temu precyzyjne określenie konsensusu. Zdaniem autorów zasadne jest omówienie poszczególnych stwierdzeń, które charakteryzowały się wyjątkowo wysokim lub niskim konsensusem, tym bardziej że wiele z nich dotyczyło zagadnień istotnych nie tylko dla prowadzenia polityki ekonomicznej, ale także tych elektryzujących opinię publiczną. Jednym z prowokujących do dyskusji stwierdzeń było to dotyczące relacji korzyści i kosztów wynikających z członkostwa w unii walutowej kraju na średnim poziomie rozwoju. Odpowiedzi „zgadzam się” i „nie zgadzam się” rozłożyły się niemal po równo, a wartość wskaźnika HHI (0,36) należy do dwóch najniższych w całym zestawieniu. W kontekście problemów zarówno państw członkowskich strefy euro, jak i całej eurogrupy oraz wynikającej z traktatu akcesyjnego konieczności przyjęcia przez Polskę wspólnej waluty tak duża niezgodność naukowców co do kierunku zmian skłania do przeprowadzenia debaty na ten temat. Przyczynkiem do niej mogłyby być zastrzeżenia podnoszone

przez ankietowanych, które koncentrowały się wokół przygotowania gospodarki, integracji realnej, zdolności do wejścia, ale też wyjścia ze strefy euro.

Spore kontrowersje wzbudziły stwierdzenia z obszaru polityki nadzorczej. Wydzielenie z banku centralnego funkcji nadzoru finansowego – jak ma to miejsce w Polsce – ma zwolenników (41%), ale też przeciwników (51%). W czasach gdy prócz tradycyjnie pojmowanej polityki monetarnej ważną rolę odgrywa również tzw. podejście makroostrożnościowe, banki centralne zwracają szczególną uwagę na stabilność sektora finansowego. Tym bardziej interesujące wydaje się poznanie argumentów za rozdzielaniem obu tych funkcji i przeciwnych. Ekonomisci UEK różnią się także w opinii co do ograniczania udzielania kredytów w walutach obcych. *Implicite* takie działanie przyczyniałoby się do wytrącenia systemu finansowego z równowagi w przypadku znaczącej i trwałej deprecjacji złotego. Ponad połowa respondentów nie zgodziła się z takim stwierdzeniem (56%), ale większość wskaźników nie wykazała konsensusu w tym przypadku. Dla pełnej informacji należy dodać, że padały także głosy o tym, że „ograniczając ekspansję kredytową w walutach obcych, nie należy jednocześnie zakazać ich w ogóle”.

Spór zaobserwować można także w podejściu do prywatyzacji jako efektywnego sposobu wykorzystania majątku w każdym sektorze gospodarki. Niemal połowa respondentów (47%) odpowiedziała przecząco, jednak żaden ze wskaźników branych pod uwagę nie świadczył o osiągnięciu konsensusu. Ze stwierdzeniem tym powiązane było kolejne na temat szkodliwości monopoli i oligopoli, z czym nieznaczna większość zgodziła się (47%), przy zupełnym braku konsensusu. Ekonomisci wskazywali, że „państwo powinno utrzymywać kontrolę nad sektorami strategicznymi w celu zapewnienia bezpieczeństwa w kraju”. Wskazano także, że „władze powinny wyczekiwać odpowiedniego momentu na sprzedaż przedsiębiorstw, a nie utożsamiać prywatyzacji jedynie z pozyskaniem przychodów do budżetu”. Ankietowani protestowali przeciwko stwierdzeniu, jakoby „monopole i oligopole były w każdym przypadku złe”, choć „monopole – pozostałości po gospodarce centralnie planowanej, mają niekorzystny wpływ na rynek”.

W obszarze polityki fiskalnej panuje zgoda w kwestii reguł fiskalnych. Respondenci są bowiem zgodni (80%) co do tego, że zapisy takie powinny znacząco ograniczać możliwość podejmowania przez władze dyskrejonalnych działań, choć „nie mogą one wykluczać takiej możliwości, szczególnie gdy granice są ustalone arbitralnie”. Pojawiały się także opinie, według których takie ograniczenia są ważne jedynie przy „wysokim poziomie zadłużenia”. Jednocześnie w ramach unii walutowej reguły fiskalne powinny być zróżnicowane i uwzględniać specyfikę krajów członkowskich (77%), przy czym, jak twierdzą ankietowani, „może to być zbyt idealistyczne założenie”.

Banki centralne realizujące strategię bezpośredniego celu inflacyjnego dążą do ustabilizowania poziomu cen dóbr konsumpcyjnych (CPI), nie biorąc pod uwagę

cen aktywów. Respondenci zgodzili się z tym, że decydenci powinni mieć także tę zmienną na uwadze. Wszystkie cztery wskaźniki wykazały istnienie konsensusu, a odsetek odpowiedzi twierdzących wyniósł 74%.

Zupełny brak zgody zauważalny jest natomiast w ocenie wpływu deficytu na rachunku obrotów bieżących na rozwijającą się gospodarkę – żadna z przedstawionych miar nie wykazała porozumienia ekonomistów, odpowiedzi „zgadzam się” i „nie zgadzam się” rozłożyły się niemal po równo (46% i 41%). Ankietowani wskazywali przy tym na „strukturę importu przy deficycie: konsumpcyjny czy inwestycyjny” i na to, że „w długim okresie taka sytuacja niekorzystnie oddziałuje na gospodarkę poprzez efekt mnożnikowy”. Pojawiały się także postulaty o „poszerzenie analizy o rachunek kapitałowy”.

Interesująca jest analiza stwierdzeń z obszaru polityki społecznej, w szczególności dotyczących wpływu zasiłków dla bezrobotnych na naturalną stopę bezrobocia. Niemal wszyscy ekonomiści zauważają taką zależność (95%), co więcej, nikt nie zaznaczył odpowiedzi przeciwnej. Substytutem wydatkowania pieniędzy publicznych na zasiłki powinna być aktywna polityka rynku pracy, w tym szkolenia dla bezrobotnych. Odsetek zgadzających się z takim stwierdzeniem wyniósł 77%, a konsensus wśród ekonomistów jest bardzo wysoki. Konieczne jest jednak „zapewnienie wysokiej efektywności takiej polityki” i „prowadzenie skutecznej ewaluacji działań”. Tematem szerokiej debaty publicznej były propozycje zmian w systemie emerytalnym w Polsce. Ankietowani ekonomiści jednoznacznie stwierdzili (75%), że mieszany system emerytalny jest narażony na niższe ryzyko niż system jednofilarowy – repartycyjny. Podsumowując, ekonomiści UEK opowiadają się w dużym stopniu za rynkowym podejściem do polityki społecznej, szczególnie w kontekście rynku pracy.

Odpowiedzi respondentów wskazują na tematy, co do których istnieje konsensus – w większym bądź mniejszym stopniu. Duża grupa stwierdzeń okazała się jednak zarzewiem sporu pomiędzy zwolennikami różnych skrajnych podejść do prowadzenia polityki. W każdym obszarze tematycznym (w mniejszym stopniu w przypadku polityki fiskalnej i społecznej) znaleźć można zasadnicze różnice zdań, co świadczy o istnieniu dyskusji pomiędzy ekspertami i o braku zbliżania się do konsensusu.

5. Podsumowanie

Celem artykułu była ocena konsensusu dotyczącego polityki gospodarczej kraju na średnim poziomie rozwoju wśród ekonomistów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. W wyniku przeprowadzonej analizy ustalono, że w znacznej części badanych obszarów odnotować należy wysoki stopień konsensusu –

ankietowani są zdecydowanymi zwolennikami liberalnej polityki społecznej, deregulacji rynku pracy, restrykcyjnych reguł fiskalnych i zasady wolnego rynku w międzynarodowych kontaktach handlowych. W innych obszarach, mimo niewielkich różnic, konsensus jest zauważalny w: podejściu do wzrostu podaży pieniądza, konieczności włączenia funkcji nadzoru nad rynkiem finansowym do banku centralnego, nastawieniu wobec liniowej stawki podatkowej. Trudno dopatrzeć się jakiegokolwiek porozumienia w ocenie: zasadności prywatyzacji majątku publicznego, szkodliwości monopolu w każdym sektorze gospodarki, wpływu deficytu na rachunku obrotów bieżących na gospodarkę, skuteczności strategii BCI czy we współwystępowaniu w krótkim okresie dezinflacji i wzrostu bezrobocia. Analizując wyniki badań, autorzy zidentyfikowali także obszary najbardziej różniące środowisko akademickie. Dla przykładu nadzór nad gospodarką, polityka makroostrożnościowa to dziedziny, które przechodzą proces radykalnej redefinicji w następstwie światowego kryzysu. Podobnie jest w wypadku polityki monetarnej, w tym w szczególności efektywności strategii bezpośredniego celu inflacyjnego i brania pod uwagę przez banki centralne obok poziomu CPI także cen aktywów. Gorącym tematem jest w dalszym ciągu problem przyjęcia przez Polskę euro i przyszłości samej unii walutowej. Niezwykle interesująca byłaby także dyskusja nad optymalnym reżimem kursowym.

Literatura

- Alston R., Kearn J., Vaughn M. [1992], *Is There a Consensus among Economists in the 1990's?* „American Economic Review”, nr 82.
- Baruch Y. [1999], *Response Rate in Academic Studies – A Comparative Analysis*, „Human Relations”, vol. 52.
- Blanchard O., Dell’Ariccia G., Mauro P. [2010], *Rethinking Macroeconomic Policy*, „IMF Staff Position Note”, nr SPN/10/03.
- Colander D. [2009], *The Financial Crisis and the Systemic Failure of Academic Economics*, „Kiel Working Papers”, nr 1489.
- Consensus and Dissension among Economists: An Empirical Inquiry* [1984], B. Frey, W. Pommerehne, F. Schneider, G. Guy „American Economic Review”, nr 74.
- De Grauwe P. [2010], *The Scientific Foundation of Dynamic Stochastic General Equilibrium (DSGE) Models*, „Public Choice”, vol. 144.
- Fuller D., Geide-Stevenson D. [2003], *Consensus among Economists: Revisited*, „Journal of Economic Education”, vol. 34.
- Kearn J., Pope C., Whiting G., Wimmer L. [1979], *What Economists Think: A Confusion of Economists*, „American Economic Review”, nr 69.
- Kelly W. [1981], *A Generalized Interpretation of the Herfindahl Index*, „Southern Economic Journal”, vol. 48, nr 1.
- Krugman P. [2009], *How Did Economists Get It So Wrong?* „The New York Times”, 2 September.

- Leet D., Lang N. [2010], *Consensus among Economics Teachers from Transition Economies*, „The Journal of Economic Education”, vol. 41(1).
- Mankiw N.G. [2008], *What Would Have Keynes Done?* „The New York Times”, 30 November.
- Sachs J. [2009], *Rethinking Macroeconomics*, „Capitalism and Society”, vol. 4, nr 3, Article 3.
- Whaples R. [1995], *Where Is There Consensus among American Economic Historians?* „Journal of Economic History”, vol. 55(1).

The Consensus on Economic Policy in an Emerging Economy: Evidence from the Cracow University of Economics

Both the recent financial crisis and the global recession vividly demonstrated the deficiencies in the economic theory. The main challenges faced by economists are to determine the economic role the state is to play and the particular features of its economic policy. The authors set out to determine the level of consensus on the above subjects among faculty members employed at the Cracow University of Economics (CUE). The research has been narrowed down to issues in the economic policies of emerging market economies (e.g. Poland).

A survey containing 30 propositions was conducted in May and June 2011 in six departments of the CUE and covered fiscal, monetary, social, exchange-rate, trade, and regulatory policies. Analysis of the data collected enabled the authors to evaluate the level of consensus in each area and consequently, in a comprehensive manner, to discuss the relative convergence of opinions. The authors concluded that there is generally a significant level of consensus among participants, but the on-going redefinition of views on macroeconomic policies should also be noted.

Keywords: consensus, attitudes, economists' opinions, emerging market economies, economic policy, Cracow University of Economics.